

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมกรรมการเลือกสถานพยาบาลและการใช้บริการรักษาพยาบาลของผู้ประกันตนในโครงการประกันสังคม จังหวัดนนทบุรี” เป็นการศึกษาในประเด็นความแตกต่างของนโยบายที่กำหนดให้นายจ้างหรือผู้ประกันตนเป็นผู้เลือกสถานพยาบาล โดยที่ในปีแรกคือปี 2534 ให้นายจ้างเป็นผู้เลือกสถานพยาบาล ตั้งแต่ปี 2535 เป็นต้นไป จังหวัดนนทบุรีเป็นจังหวัดแรกที่กำหนดให้ผู้ประกันตนเป็นผู้เลือกสถานพยาบาลได้เอง และในปี 2536 ผู้ประกันตนมีสิทธิเปลี่ยนสถานพยาบาลได้ การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการเลือกและการใช้บริการรักษาพยาบาลรวมทั้งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมกรรมการเลือกและการใช้บริการรักษาพยาบาลใน 3 ช่วงระยะเวลาดังกล่าว ทั้งนี้วิธีการศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ประกันตนในสถานประกอบการ 6 แห่ง ใน 6 อำเภอ ของจังหวัดนนทบุรี สถานประกอบการละ 50 ตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น 300 ตัวอย่าง รวมทั้งเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ จากสำนักงานประกันสังคมและศึกษาวิเคราะห์เชิงสถิติและเชิงพรรณนา สำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ใช้แบบจำลอง Logit Model ในการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ประกันตนเลือกโรงพยาบาลรัฐมากกว่าโรงพยาบาลเอกชน ทั้ง 3 ปี เนื่องจากฐานของการให้เลือกโรงพยาบาลในปีแรกเป็นโรงพยาบาลรัฐทั้งหมดและมีการเปลี่ยนโรงพยาบาลในปีต่อ ๆ มาน้อยมาก กล่าวคือ ภาพรวม ในปี 2535 และในปี 2536 มีการเปลี่ยนโรงพยาบาลเพียงร้อยละ 8.2 และร้อยละ 9.7 อย่างไรก็ตามจากการที่มีโรงพยาบาลเอกชนเข้าร่วมในโครงการประกันสังคมเพิ่มขึ้น คือในปี 2535 โรงพยาบาลเอกชนเพิ่มขึ้น 4 แห่ง จากที่เคยมีเพียงโรงพยาบาลรัฐ 2 แห่ง ในปี 2534 และปี 2536 มีโรงพยาบาลเอกชนเพิ่มเป็น 25 แห่ง จึงอาจมีส่วนทำให้แนวโน้มในการเลือกโรงพยาบาลเอกชนเพิ่มขึ้นในทุกปี

จากการสอบถามเหตุผลของการเปลี่ยนโรงพยาบาลโดยทั่วไปพบว่าผู้ประกันตนคำนึงถึงความสะดวกของการเดินทางเป็นลำดับแรก และบริการทางการแพทย์เป็นลำดับที่สอง ส่วนเหตุผลของการไม่เปลี่ยนโรงพยาบาลเนื่องจากผู้ประกันตนพอใจโรงพยาบาลเดิมเป็นเหตุผลลำดับแรก ไม่เคยใช้บริการรักษาพยาบาล ขั้นตอนการขอเปลี่ยนแปลงยุ่งยาก และไม่

ทราบว่ามีโรงพยาบาลใดให้เลือก เป็นเหตุผลรองลงมาตามลำดับ โดยปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนโรงพยาบาล ในปี 2536 ได้แก่ อายุ รายได้ เพศ ความรู้เกี่ยวกับการประกันสังคม ความสะดวกในการเข้าถึงบริการ และระยะเวลาจากที่ทำงานถึงโรงพยาบาลในปีที่ผ่านมา ในขณะที่ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนโรงพยาบาลในปี 2535 ได้แก่ รายได้และโรงพยาบาลในปีที่ผ่านมาซึ่งผลที่ได้ไม่ชัดเจน เนื่องจากเพิ่งเป็นปีแรกที่มีการกำหนดให้มีการเปลี่ยนโรงพยาบาล

ในส่วนของการใช้บริการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลที่ลงทะเบียน ปรากฏว่ามีการเคยใช้บริการรักษาพยาบาลน้อยกว่าการไม่เคยใช้ในทุกปี อย่างไรก็ตามมีอัตราการเคยใช้เพิ่มขึ้นในทุกปี และผู้ที่เคยใช้โดยส่วนใหญ่พอใจในบริการรักษาพยาบาลนั้น ๆ ผู้ประกันตนในกลุ่มที่เปลี่ยนโรงพยาบาลมีการใช้บริการรักษาพยาบาลในปีที่เปลี่ยนเพิ่มขึ้นจากปีก่อนเปลี่ยนทั้งปี 2535 และปี 2536 ทั้งนี้ปัจจัยที่มีผลต่อการเคยใช้บริการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลที่ลงทะเบียนในปี 2534 คือ การศึกษา ลักษณะงาน ระยะเวลาจากที่ทำงานถึงโรงพยาบาลที่ลงทะเบียนและความรู้เกี่ยวกับการประกันสังคม ส่วนในปี 2535 และปี 2536 คือ ความรู้เกี่ยวกับการประกันสังคมและการเจ็บป่วย

นอกจากนี้ในการศึกษานี้ พบว่า ในช่วงก่อนมีโครงการประกันสังคมมีการใช้บริการรักษาพยาบาลในรูปแบบของคลินิกแพทย์เอกชนเป็นลำดับแรก โดยคิดเป็นร้อยละ 30.3 ของการใช้บริการรูปแบบอื่น ๆ ในขณะที่มีการใช้บริการของสถานประกอบการ ชื้อยา กินเอง และโรงพยาบาล ในลำดับรองลงมา เมื่อเข้าสู่ระบบโครงการประกันสังคมแล้ว ในปี 2535 ถึงแม้ว่าจะมีการใช้คลินิกแพทย์เอกชนในลำดับแรกคิดเป็นร้อยละ 30.7 แต่การใช้บริการในโรงพยาบาลโดยเฉพาะในโรงพยาบาลที่ลงทะเบียนเพิ่มขึ้นเป็นลำดับสองและคิดเป็นร้อยละ 27.9 ในขณะเดียวกันในปี 2536 มีการใช้บริการในโรงพยาบาลที่ลงทะเบียนเพิ่มขึ้นเป็นลำดับแรกโดยคิดเป็นร้อยละ 39.3 และคลินิกแพทย์เอกชนเป็นลำดับสองคิดเป็นร้อยละ 22.5

ปัญหาอุปสรรคของโครงการประกันสังคมในจังหวัดนนทบุรีที่พบจากการศึกษานี้ คือ การที่ผู้ประกันตนขาดความรู้ความเข้าใจที่ดีพอเกี่ยวกับการประกันสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้เกี่ยวกับการจ่ายเงินสมทบกองทุนประกันสังคมซึ่งผู้ประกันตนจะต้องจ่ายเป็นประจำทุกเดือน ผู้ประกันตนที่ไม่ทราบว่าต้องจ่ายเงินสมทบกองทุนประกันสังคมในแต่ละเดือนรวมทั้งผู้ที่ทราบแต่ไม่ทราบว่าต้องสมทบเป็นจำนวนเท่าใด รวมทั้งสิ้นคิดเป็นร้อยละ 33 ของผู้ประกันตนที่สำรวจทั้งหมด นอกจากนี้นโยบายการกำหนดให้ผู้ประกันตนเลือกสถาน

พยาบาลได้เอง ในทางปฏิบัติปรากฏว่ามีปัญหาหลักที่สำคัญ ได้แก่ ขั้นตอนการขอเปลี่ยนสถานพยาบาลซึ่งต้องใช้เวลาในการดำเนินการประมาณ 2 สัปดาห์ทำให้ผู้ประกันตนต้องเสียสิทธิประโยชน์ในช่วงที่ยังไม่สามารถใช้โรงพยาบาลใหม่ที่จะเลือกได้ และการกำหนดโรงพยาบาลในโครงการประกันสังคมให้ผู้ประกันตนเลือกยังไม่สอดคล้องกับที่ตั้งของสถานประกอบการ

ในระยะต่อไปควรได้มีการแก้ไขปัญหาลักษณะนี้โดยการรณรงค์ให้ความรู้แก่ผู้ประกันตนอย่างต่อเนื่อง ลดขั้นตอนการขอเปลี่ยนสถานพยาบาลให้สามารถดำเนินการได้รวดเร็วขึ้น ตลอดจนขยายเครือข่ายสถานพยาบาลให้ผู้ประกันตนมีโอกาสเลือกให้สอดคล้องกับที่อยู่ไม่ว่าจะเป็นที่บ้านหรือสถานประกอบการ ได้สะดวกและเหมาะสมยิ่งขึ้นในอนาคต